

**Coğrafya Öğretiminde Kullanılabilecek Doğa İçin Söylenmiş
Türk ve Türkmen (Türkmenistan) Atasözleri Üzerine Bir Araştırma
A Research on Proverbs Turk and Turkmen (Turkmenistan) Articulated
On Nature That Can Be Used In Geography Teaching**

Kamile GÜLÜM*

Özet

Atasözlerinde geçen doğal olayların ve kavramların her biri insan yaşamını bir şekilde etkileyen bir olaya işaret eder ve toplumların yaşam biçimini yansıtır. Türk ve Türkmenistan'da yaşayan Türkmenlerin kökeni orta Asya'dır. Bu nedenle yaşam biçimleri ve doğa için söylenmiş atasözleri de benzerdir ve kapsamı çok geniştir. Bu çalışmada derlenen doğa için söylenmiş benzer atasözlerinin bazıları insanlar için uyarı, bazıları günlük hayatın işleyişine ilişkin bilgilendirici, bazıları öğreticidir. Bu nedenle coğrafya öğretiminde kullanılabilir özelliktedir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Doğal Çevre, İnsan Yaşamı, Türkler, Türkmenler.

Abstract

Each natural events and concept in proverbs is a sign of a real event affecting man's life and it reflects society's lifestyle. The origins of the Turks and Turkmen who live in Turkmenistan are from Minor Asia. Therefore, lifestyles and proverbs articulated for nature is similar, and scope of the proverbs is very wide. In this study, some of the proverbs articulated for nature included in this study are caution, some are informative related to daily life and some are educational. Therefore they have the feature that can be used in geography teaching.

Key words: Proverbs, Natural Environment, People Life, Turks, Turkmen

* Yrd. Doç. Dr., Onsekiz Mart Üniversitesi
kgulum@comu.edu.tr

Giriş

Atasözleri en genel anlamıyla; anonim (söyleyeni belli olmayan, halka mal olmuş) özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış sözler olarak tanımlanmaktadır (Gramer Terimleri Sözlüğü, 2003). Tüm Türk halkları tarafından ortak yaşam biçiminin canlı ifadeleri olarak kullanılan kültür ürünlerinin başında ortak özellikler taşıyan atasözleri gelmektedir. Bu ortak ve benzer atasözlerini oluşturan en önemli faktör bir zamanlar aynı coğrafi şartlarda yaşamış olmalarıdır. Çünkü aynı coğrafyada yaşamış veya hala yaşamaya devam eden insanların kültürel özellikleri de ortak ve benzerdir. Günümüzde değişik coğrafi yörelerde yaşamalarına rağmen, binlerce yıllık ortak geçmişleri olan, ortak değerleri paylaşan, belirli kültürel gelenekleri olan, Türk halkları geleneksel halk kültürünün ürünlerinden mânileri, ninnileri, ağıtları ve atasözlerini sözlü gelenekte yaşatarak yüzyıllar boyu varlıklarını korumuşlardır. Bu nedenle aynı coğrafyayı paylaşmış olan Türk ve Türkmenistan'da yaşayan Türkmenler ve diğer Türk topluluklarının doğa için söylenmiş atasözlerinin büyük çoğunluğu benzer ve ortaktır. Ancak üç kıtada bir birinden binlerce kilometre uzaklıkta varlıklarını sürdüren Türk boyları arasındaki ortak atasözlerinde anlam birliği büyük ölçüde korunurken sözcüklerde bazı değişikliklere rastlanmaktadır (Yardımcı,1998). Örneğin; Türkmenistan'da Çykan dadyň beýik bolsa, atan daşyň yrak düşer atasözü Türkiye'de Çıktığın dağ yüksekse attığın taş uzağa düşer şeklinde söylenmekte ve aynı anlama gelmektedir. Bir başka örnekte ise Türkmenistan'da , Dag näçe beýigem bolsa, il üstünden ýol salar şeklinde kullanılan atasözü Türkiye'de Dağ ne kadar yüksekse olsa yol üstünden geçer şeklinde kullanılmaktadır.

Bu konudaki benzer çalışmaların bazıları şunlardır: Nimetullah, 1989., Güngör ve Argunşah, 1991., Acaroğlu,1992., Kürenov ve Gümüş, 1995., Yuriy Vasilyev vd, 1996., Hasan; 1997., Yasen, 2009. Bu çalışmalarda çeşitli Türk topluluklarına ait atasözleri yapı, benzerlik, ayrılık vb. farklı yönleriyle ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı; içinde coğrafi unsurların geçtiği atasözlerinin Türk ve Türkmenistan'da ki Türkmenler tarafından ortak kullanıldığını ve bu Atasözlerinin gerek Türkmenistan'daki Türk devlet okullarında(Türk devlet okulları Türkiye'deki coğrafya müfredatını aynen uygulamaktadır) gerekse Türkiye'deki okullarda coğrafya öğretimi sırasında kullanılabileceğini göstermektir. Çalışma bu alandaki ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle önemlidir. Bu çalışmanın başka Türk Cumhuriyetlerine ve topluluklarına ait atasözleriyle ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada elde edilen veriler literatür taraması ve görüşme yönteminin birlikte kullanılmasıyla elde edilmiştir. Çalışmada başta Dünya Atasözleri ile Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü kitapları olmak üzere bu konuda yazılmış makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, bilimsel bildiriler ile Türkmenistan'da

yaşayan yerel halktan görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Bu atasözlerinden coğrafya dersi konularına uygun olup derste kullanılabilecek olanlar seçilerek hangi konunun işlenişi sırasında kullanılabileceği ortaya konulmuştur.

Atasözlerinin Coğrafya Öğretiminde Kullanılması

Çocuğun yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere (doğa ve insanın ürettikleri ve biriktirdikleri) sahip çıkma bilinci geliştirmek, ülkelerin oluşturdukları bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan, çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin coğrafi açıdan uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavramak, coğrafi değerlerin “vatan bilincinin” kazanılmasındaki önemini özümsetmek coğrafyanın en temel amaçlarından (TTKB, 2005). Coğrafya dersinin hedeflenen bu amaçlara ulaşabilmesi için iyi hazırlanmış bir program kadar mesleki ve alan bilgisiyle donanımlı öğretmenlere ihtiyaç vardır. Çünkü eğitimin vazgeçilmez temel unsurları program, öğrenci ve öğretmendir (Demirel, 1999).

Coğrafya öğretimi ile bireye sınıf dışındaki coğrafi realiteyi kavrama, insanla ortam arasındaki ilişkileri değerlendirme alışkanlıklarının kazandırılması gerekmektedir (Güngördü,1999). Bu durumda Öğretmenler dersin içeriği ve konusuna göre en uygun öğretim stratejilerini geliştirmekle yükümlüdürler ve bunu yaparken zaman zaman günlük olaylara da değinmelidirler. Benzer şekilde edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikâyeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanmalıdır (MEB, 2005). Bu durum öğrencinin sadece ilgisini çekmekle kalmaz, aynı zamanda dünyayı anlamalarına yardımcı olurken, geçmiş olaylar ile günümüzdeki olaylar arasında bağ kurabilmelerini de sağlar (Şahin, 2003). Atasözlerinin, ilköğretimin ilk sınıflarında şarkılar, masallar, eş anlamlı kelimelerle düzenlenmiş oyunların; daha üst sınıflarda hikâye, şiir, deneme, söyleşi ve anı türlerinin; ilköğretimin ikinci basamağında ise bu türlere ek olarak bilgi verici nitelikteki fıkra, makale, röportaj vb. türlerin içeriğine ya da ana fikrine işlenmesi, öğrencilerin dinlemeye konsantre olmasını, konuyu daha iyi anlamasını ve dinleme anında konuya motive olarak dinleme sürelerini artırmalarını sağlar (MEB, 2005).

Atasözlerinin Coğrafya ders öğretimi sırasında kullanılmadığı bilinmektedir. Ancak öğretmenler konunun özelliğine göre atasözlerini ders işlenişi sırasında karma bir yöntem olarak kullanabilirler. Örneğin, anlatım yöntemiyle ders işlenirken yeri geldiğinde konu ile ilgili bir atasözünü kullanarak bu atasözünün ifade ettiği coğrafi gerçeği beyin fırtınası şeklinde işleyerek ortaya çıkarabilir. Bunu bir örnekle açıklayalım. Akarsular konusu işlenirken öğretmen akarsuların ne olduğunu, yeryüzüne nasıl yerleştiklerini ve temel kavramlarını açıkladıktan sonra akarsuların aşındırma özelliklerine geldiğinde Akarsu çukurunu kendi kazar atasözünü kullanarak öğrencilere, bunun ne anlama geldiğini, akarsuların yataklarını nasıl kazabildiklerini, kazmaya etki eden faktörlerin neler olabileceği, gerçekten akarsuların yataklarını kazıp kazmadığı gibi sorular yönelterek gerçeği bulmalarını sağlayabilir. Böylece öğretmen atasözlerini bir derste veya bir konuda anlatım yönteminin yanında soru cevap yöntemi şeklinde kullanılarak karma bir yöntemde kullanabilir. Yine konu ile ilgili bir atasözünü bir ders veya konu süresince tartışma metodu veya beyin fırtınası metodu kullanılarak ders işlenebilir. Ancak

bunu yaparken öğretmen atasözlerinin günlük hayatta hangi amaçla kullanıldığı üzerinde de durarak atasözlerine farklı bir bakış açısı kazandırma yoluna gitmelidir. Çünkü her atasözü bir mecazi birde gerçek anlamda kullanılmaktadır. Örneğin: Gök gürelemeden yağmur yağmaz atasözü günlük hayatta bir kişi ya da topluluk sesini yükseltmeden isteğine kavuşamaz anlamında kullanılırken gerçekte de yeryüzünde gök gürültüsüyle birlikte yağışların oluştuğu da bilinmektedir.

Bu nedenle öğretmenler Coğrafya öğretimi sırasında atasözlerinden yararlanarak derse katılımı arttırabilir, etkili öğrenmeyi sağlayabilir ve öğrencilerine atasözlerine farklı bir bakış açısı ile bakma davranışı kazandırabilir.

Doğa İçin Söylenmiş Ortak Atasözleri ve Coğrafya Konuları

Bu çalışmaya konu olan ve coğrafya öğretimi sırasında kullanılabilecek nitelikteki Türk ve Türkmenlerin doğa için söylenmiş ortak atasözleri ve konuları şöyle sıralanmıştır.

A-Fiziki Coğrafya Konularıyla İlgili Olanlar

Coğrafyada fiziki coğrafya konuları içinde yer şekilleri ve oluşumu, iklim, bitki örtüsü, toprak vb. konular girmektedir.

İklimle İlgili Olanlar

Gök gürelemän, ýldyrym çakmaz / Gök gürelemeden yıldırım çakmaz. Gök gürültülü yağışların oluşumu konusu.

Şemal bolmasa, çöpüň başy gymyldamaz / Yel olmadan ot başı kımıldamaz.

Ýel ösmese, ýer çüýrär / Yel esmese yer çürür.

Ýeliň işi sowurmak, oduň işi gowurmak / Yelin işi savurmak, ateşin işi kavurmak. Rüzgârların etkileri konusu.

Ýaz ýagmyry tiz geçer. / Yaz yağmuru tez geçer. Yağış çeşitleri konusu, özellikle Kırk ikindi yağışları.

Akarsularla ilgili olanlar

Akar suw çukuryňy özi gazar / Akarsu çukurunu kendi kazar.

Suw gider, köle akar / Su gider, göle dolar.

Suw akar ýoluny tapar / Su akar yolunu bulur. Akarsuların oluşumu.

Su damja damar, daşy deşer / Su damla damla, taşı deler. Akarsuların aşındırma gücü.

Yer şekilleri ile ilgili olanlar

Çykan dagyň beýik bolsa, atan daşyň yrak düşer / Çıktığın dağ yüksekse attığın taş uzak düşer.

Daga görä gar ýagar / Dağına göre kar yağar.

Dag başy dumansyz bolmaz / Dağ başı dumansız olmaz.

Dag başynda gar bolar, är ýigitde – ar / Dağ başında kar olur, er yiğitte ar olur. Yükseltinin etkileri konusu.

Kölgäňe bakyp, boýuňy ölçeme/ Gölgene bakıp boyunu ölçme. Gölge boylarının oluşumu ve değişimi.

Çevre Sorunları ve Yeryüzündeki Döngü İle İlgili Olanlar

Dama-dama köl bolar, hiç dammasa çöl bolar / Damlaya damlaya göl olur, hiç damlamasa çöl olur.

Suw damjasy – altyn dänesi / Su damlası, altın tanesi.

Suwuň ýok ýerinde ýaşayyş ýok / Su olmayan yerde hayat yok. Su tasarrufunun önemi.

Akar suw murdar bolmaz / Akarsu kir tutmaz.

Suw akmasa zeňlär / Su akmazsa kirlenir. Su kirlenmesi konusu.

Köp ýagyn ýeri bozar, köp söz – ili / Çok yağış yeri bozar, çok söz ili.

Suw köp gelse, arygyny bozar / Su çok gelirse arkını bozar.

Suw akar, daş galar / Su akar taş kalır.

Suw köp gelse, arygyny bozar / Su çok gelirse arkını bozar. Seller ve oluşumu ve etkileri.

Bir depe ýykylar – bir dere dolar / Bir tepe yıkılır, bir dere olur. Heyelanlar ve oluşumu.

Dag näçe beýigem bolsa, il üstünden ýol salar / Dağ nice büyük olsa, il üstünden yol açar. İnsanın doğaya müdahalesi

Dagy-daşy ýel bozar, il arasyn dil bozar / Dağı taşı yel bozar, adam arasını dil bozar. Fırtınalar ve etkileri.

Agaçly obany sil almaz / Ağaçlı obayı sel almaz.

Agaçsyz oba tozan görner / Ağaçsız köy toz görünür.

Agajy köp bolan oba guraklygy görmez / Ağacı çok olan yer kuraklık görmez. Bitki örtüsü ve ormanların önemi

Ýagyş ýagar gollara, suwy dolar köllere. / Yağmur yağar yollara, suyu dolar göllere. Su döngüsü.

B- Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Konuları İle İlgili Olanlar

Beşeri ve ekonomik Coğrafya Konuları; Nüfus, yerleşme, tarım, sanayi, ticaret, turizm vb. konulardır.

Tarımla İlgili Olanlar

Bagy baksaň, bag bolar, bakmasaň, dag bolar / Bağı bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.

Eken orar, eklän görer / Eken biçer, ekleyen görür.

Ýere bermeseň bermez / Yere vermezsen vermez.

Ekilmedik yerde gögerme / Ekilmedik yerde göğeme.

Ýaz ýazygy – gys azygy / Yaz yazığı, kış azığı.

Ekilmese, bitmez, gözlenmese, tapılmaz / Ekilmezse bitmez, aranmazsa bulunmaz.

Ýeri aldanyň özi aç galar / Yeri aldatan, kendi aç kalır.

Ýeri gowy bejermeseň, tohumyň bilen hutma-hut / Yeri iyi sürmezsen, tohumunla başa baş.

Suw – hasylyň enesi / Su, ürünün anası.

Suwsuz yer – gysyr mal / Susuz yer, kısır mal.

Ýagmyr bilen yer gögär, alkış bilen – är / Yağmurla yer göğedir, alkışla er.

Göň (gök, asman) agramasa, yer gülmez / Gök agramasa, yer gülmez.

Gökden rehnet, yerden nygmat – bolar bereket / Gökten rahmet, yerden nimet, olur bereket.

Göň (gök, asman) aqlamasa, yer gülmez / Gök aqlamasa, yer gülmez.

Gar ýagdy – nan ýagdy, ýagyş ýagdy – ýag ýagdy / Kar yağdı, ekmek yağdı; yağmur yağdı, yağ yağdı.

Tarımda suyun ve yağışların önemi.

Halk takvimi Ve Günlük hayatın İşleyişi ile İlgili Olanlar

Halkın doğal ve kültürel özelliklerine göre oluştukları takvime halk takvimi denilmektedir. Oluşumlarında genelde düzenli bir biçimde yinelenen doğa olayları dinsel törenler, toplumsal ortamı etkileyen diğer toplumlarla ilişkiler, topluma getirilen bir yenilik, saygın bir kişinin ölümü gibi bir olaylar etkilidir. Halk takvimlerinin büyük çoğunluğunda yıl, kasım ve hıdrellez olmak üzere ikiye ayrılır. Kasım, kasım ayının başında başlar ve hıdrelleze kadar yani 5 Mayıs tarihine kadar sürer; bu süre kış mevsimidir. Hıdrellez ise 6 Mayıs'ta başlar, kasıma kadar sürer bu yaz mevsimidir. Kış devresi 45'er günlük kasım, zemheri, hamsin adlı üç ana bölüme ayrılır. Tamamı 180 gün olarak kabul edilen kış devresinin ilk 135 günü yani kasım - zemheri - hamsin aylarına "sayılı" ya da "hesaplı" adları verilmektedir (www.takvim.com.tr 12.07.2009).

Mizan çykyp, akrap girdi diýseler, gyş düşdi diýen söz / Mizan çıkıp akrep girdi deseler; kış geldi demek.

Nowruzdan soň gyş bolmaz, mizandan soň – ýaz / Nevruzdan sonra kış olmaz, mizandan sonra yaz.

Ýagynda (ýagynly gün) ýat, ýelde (ýelli gün) – ýort /Yağmurlu günde yat, rüzgârlı günde rahvan git.

Ýaz miwesi – gyşyň hazynasy / Yazmeyvesi, kışın hazinesi.

Ýeri güýz sür, güýz sürmeseň, ýüz sür.

Yeri güzün sür, güzün sürmezsen yüzünü sür.

Yerleşmelerle ilgili olanlar

Dagyň eteginde öý gursaň, sil alar / Dağın eteğinde ev kurarsan sel alır. Yerleşmelerin yerinin doğru seçilmesi gereği.

Sonuç ve Öneriler

Günlük hayatta çok geniş ve çeşitli anlamlarda kullanılan atasözlerinde az sözle çok şey anlatılır ve en çok başvurduğumuz sözel kaynaklardandır. Günlük hayatta kullanımında bazıları güldürmek, bazıları düşündürmek, bazıları öğüt vermek, bazıları uyararak ya da insanları bilgilendirmek amacıyla kullanılır. Yine öğüt vermek, örnek göstermek, sözümüze güç katmak, düşüncelerimize delil bulmak, duygu ve düşüncelerimizi en kısa yoldan belirtmek istediğimizde atasözlerinden yararlanırız (TDE Ans, 1977). Bu anlamda her atasözü bir genel kural, bir düstur niteliğindedir ve sosyal olaylar, doğa olayları, töre, din ve felsefe, gelenek ve görenekler atasözlerine sık sık konu olmaktadır (Alkayış, 2009).

Türk ve Türkmen Atasözlerinde de benzer yaşam biçimleri gereği en çok vurgu yapılan alanların başında coğrafi unsurlar gelmektedir. Coğrafi unsurlar arasında da en basta sayılabileceklerden

bazılarını ise Fiziki Coğrafya elemanlarından “iklim”, “yeryüzü şekilleri”, “toprak”, “bitkiler” ve “sular” oluşturmaktadır. Bununla birlikte Beşeri ve Ekonomik Coğrafya elemanlarından “nüfus artışı”, “göçler” ve “ekonomik faaliyetler” başlıca esin kaynağı olarak atasözlerinde işlenmiştir Ayrıca atasözlerinde çeşitli “çevre sorunları ve çevreye duyarlılık” da yaygın olarak dile getirilmektedir (Yaşar ve Yaşar, 2007).

Doğal çevre ve insan birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğundan doğa için söylenmiş atasözleri de gerçek hayatı yansıtması, insana yol göstermesi, zaman zaman onu uyarması ve bilgilendirmesi bakımından dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Türk ve Türkmenlere ait doğa için söylenmiş ortak atasözleri incelendiğinde yağmur, kar, rüzgâr, su, akarsu, dağ vb. kavramlarının çok kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramların geçtiği atasözleri de insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen coğrafi koşullarla ilgilidir. Doğaya ait atasözleri günlük hayatta kullanılırken mecazi anlamıyla birlikte kullanılmaktadır. Ancak bu atasözleri aynı zamanda bir coğrafi gerçeği de ifade eder. Bu çalışmada derlenen Türk ve Türkmenlerin ortak olarak kullandığı doğa için söylenmiş atasözleri de diğer başka atasözlerinde olduğu insanları gibi uyarıcı, yol gösterici, günlük hayatın düzenlenmesine ilişkin bilgilendirici, doğal olay ve olguların işleyişine dikkat çekici özelliklere sahiptir. Bu nedenle bu atasözleri Coğrafya öğretimi sırasında kullanılabilir niteliktedir.

Atasözlerinin coğrafya öğretimi sırasında kullanılmasının şu faydaları sağlayacağı düşünülmektedir.

- 1-Coğrafya dersleri daha çekici hale gelecektir.
- 2-Öğrenciler dersin pasif alıcısı değil aktif katılımcısı olacaktır.
- 3-Öğrenciler Atasözlerine farklı bir açıdan bakmayı öğrenecektir.
- 4-Atasözlerimizin unutulmasının önüne geçilecektir.
- 5-Atasözlerinin pek çoğu mecazi anlamda kullanılmakla birlikte bir coğrafi gerçeği de ifade ettiğinin farkına varacaklardır.
- 6-Kısa ve çarpıcı cümlelerle öğrenme daha kalıcı hale gelecektir.

Kaynakça

- Acaroğlu, T. (2006). *Dünya atasözleri*. Ankara: Referans Yayıncılık.
- Acaroğlu, T. (1992). *Türk atasözleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1989). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik halk edebiyatı terimleri sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları
- Alkayış, F. (2009). Dini içerikli atasözleri üzerine. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* (www.e-sosder.org), 8 (27), 287-292.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:12 (2), 60-68.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gökçeoğlu, M. (1997). *Kıbrıs Türk atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Lefkoşa.
- Gramer terimleri sözlüğü* (2003). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

- Güngör H., Argunşah M. (1991). *Gagauz Türkleri tarih-dil-folklor ve halk edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güngördü, E. (1999). *Coğrafya' da öğretim yöntemleri ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: Özcan Ofset.
- Gümüş M., Kürenov, S. (1995). *Türkmen atasözleri*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Hamdi H. (1997). *Makedonya ve Kosova Türklerinde kullanılan atasözleri ve deyimler*. Ankara: TDK Yayıncılık.
- Kuşçu Ü., Kuşçu, H. (1989). *Atasözleri ve deyimler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayıncılık.
- Nimetullah, H. (1989). *Makedonya Türk halk edebiyatı metinleri*. İstanbul: AST Yayıncılık.
- Niyazow S. (2006). *Mukaddes ruhnama*. Ashgabat: Turkmenistan State Publication Services,
- Sakaoğlu, S., Alptekin, A. B. (2006). *Türk halk edebiyatı (Ders Notları)*. Konya.
- Sarıca, S. (2004). *Atasözleri ve özdeyişler*. İstanbul: Fil Yayınevi.
- Soykut, İ. H. (1974). *Türk atasözleri hazinesi*. İstanbul: Ülker Yayınları.
- Yardımcı, M. (1998). Makedonya ve diğer Türk yurtlarında söylenen ortak atasözleri ve deyimler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6, 739-750.
- Yaşar,O., Yaşar,F.Ö. (2007). Çanakkale atasözleri ve coğrafi analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 95-105.
- Yasen, S. (2006). *Uygur atasözleri A, E maddeleri (Metin-Çeviri-Açıklama)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Yuriy, V., Kirişçioğlu, M.F., Killi, G. (1996). *Saha (Yakut) halk edebiyatı örnekleri*. İstanbul: Anka Yayınevi.
- www.takvim.com.tr/halk_takvimi.php-önbellek-benzer adresinden 12.07.2009 tarihinde indirilmiştir.